

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ «ВІЦЕБСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ІМЯ П. М. МАШЭРАВА»

Філалагічны факультэт
Кафедра беларускага мовазнаўства

Допущана да абароны
«08» 06 2020г.
Загадчык кафедры
 Г.А. Арцымянак

МАГІСТАРСКАЯ ДЫСЕРТАЦЫЯ

СЕМАНТЫЧНА-ПРАГМАТЫЧНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ НЕКАДЫФІКАВАНАЙ ЛЕКСІКІ
Ў СУЧАСНЫХ БЕЛАРУСКІХ СМІ

Спецыяльнасць 1-21 80 11 «Мовазнаўства»

Прышчэпа Юлія Фёдараўна,
магістрант

Навуковы кіраўнік:
Бабіч Юрый Міхайлавіч,
дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Віцебск, 2020

*Работа
завершана
с оцэнкамі
28.06.2020
Секрэтарт ПЗС МЧБ*

Рэферат

Магістарская дысертацыя 66 с., 76 крыніц, 4 дадаткі.

НЕКАДЫФІКАВАНАЯ ЛЕКСІКА, ЖАРГОННАЯ ЛЕКСІКА, ПРАСТАМОЎНАЯ ЛЕКСІКА, РАЗМОЎНЫЯ ЭЛЕМЕНТЫ, ЗАПАЗЫЧАННЕ, АКАЗІЯНАЛІЗМ, АРГО, СЛЭНГ, НЕАЛАГІЗМ, ЛІНГВАЭКАЛОГІЯ, МАЎЛЕНЧАЯ АГРЭСІЯ, ПРАГМАТЫЧНЫ ЭФЕКТ, СМІ.

Аб'ект даследавання – лексіка сучасных беларускіх перыядычных выданняў (2016-2020).

Прадмет даследавання – семантычны і камунікатыўна-прагматычны аспекты некадыфікаванай лексікі ў беларускай газетнай перыёдыцы.

Мэта дысертацыі – выявіць семантычна-прагматычны патэнцыял некадыфікаванай лексікі ў беларускіх друкаваных выданнях.

Метады даследавання – апісальна-класіфікацыйны, кантэксталагічны, інтэртэкстуальны аналіз, суцэльная выбарка тэарэтычнага матэрыялу, метады кампанентнага аналізу.

Актуальнасць дыпломнай працы абумоўлена неабходнасцю вывучэння беларускай мовы як сродка, які абслугоўвае масавую камунікацыю ў новых культурна-гістарычных, навукова-тэхнічных умовах, бо газетная публіцыстыка з'яўляецца элементам масавай і асабістай камунікацыі; неабходнасць у вывучэнні некадыфікаванай, у прыватнасці, жаргоннай, прастамоўнай лексікі, неалагізмаў як высокачастотных моўных адзінак у сучасным дыскурсе.

Элементы навізны: упершыню на шырокім фактычным матэрыяле даследаваны семантычна-прагматычныя аспекты функцыянавання некадыфікаванай лексікі ў сучасных беларускіх СМІ, што дае магчымасць выявіць галоўныя механізмы ўздзеяння на рэцыпіента.

Тэарэтычны і практычны матэрыял можа быць выкарыстаны пры выкладанні курсаў «Стылістыка беларускай мовы» і «Культура маўлення» ў ВНУ, пры складанні слоўніка некадыфікаванай лексікі, а таксама пры далейшай распрацоўцы праблем лінгвістычнай прагматыкі.

Змест

Пералік скарачэнняў і ўмоўных абазначэнняў.....	4
Уводзіны	5
1.1 Тэрміналагічнае абазначэнне некадыфікаванай лексікі, аспекты яе вывучэння	8
1.2 Праблема маўленчай агрэсіі, яе разнавіднасці і прычыны ўжывання	13
1.3 Экалогія мовы ў друкаваных СМІ.....	21
2 Функцыянальна-прагматычны аналіз некадыфікаванай лексікі ў сучасных беларускіх публіцыстычных выданнях	25
2.1 Прастамоўная лексіка і размоўныя элементы	25
2.2 Жаргонная лексіка.....	34
2.3 Аказіяналізмы і неалагізмы ў сучасным друкаваным тэксце	44
Заклучэнне	56
Спіс навуковых публікацый.....	60
Спіс выкарыстаных крыніц.....	61
Дадатак А.....	67
Дадатак Б.....	76
Дадатак В	92
Дадатак Г.....	103

Пералік скарачэнняў і ўмоўных абазначэнняў

ЖЛ – жаргонная лексіка;

ІТ – інфармацыйныя тэхналогіі;

ЛА – лексічная адзінка;

МА – маўленчая агрэсія;

МГ – моўная гульня;

ПЛ – прастамоўная лексіка;

СМІ – сродкі масавай інфармацыі.

Перыядычныя выданні:

НВ – «Народная Воля»;

Зв. – «Звязда»;

НЧ – «Новы час»;

Наст. газ. – «Настаўніцкая газета».

Уводзіны

Развіццё і станаўленне лексікі сучаснай беларускай літаратурнай мовы нельга ўявіць без няспыннага ўзаемадзеяння старога і новага, мінулага і сённяшняга. Прагрэс у грамадскім жыцці, імклівае развіццё навукі, тэхнікі, культуры вымагаюць з'яўлення новых слоў, новых узораў лексічнай і словаўтваральнай спалучальнасці. На лексічны склад мовы ўплывае так званая “дэмакратызацыя”, назапашванне размоўных, прастамоўных і жаргонных адзінак, якія нярэдка нейтралізуюцца ў тэксце.

Слоўнікавы склад любой мовы ўключае не толькі спрадвечныя, але і запазычаныя словы. Запазычванне варта лічыць натуральным працэсам, які ўваходзіць у гісторыю кожнай мовы. Гэты працэс адлюстроўвае палітычныя, эканамічныя, культурныя сувязі народаў. Выгаднае геапалітычнае становішча краіны спрыяе пашырэнню міжмоўных кантактаў і выклікае пранікненне ў лексічную сістэму слоў з англійскай, нямецкай, цюркскіх, фіна-ўгорскіх і іншых моў.

Сёння лінгвістамі назіраецца такая з'ява як выпрабаванне моўнай культуры пад націскам іншамоўных лексем, слэнгізмаў, найноўшых слоў, што актуалізуюцца ў вузкіх напрамках.

Апошнім часам выкарыстанне лексікі абмежаванага ўжытку распаўсюджваецца ва ўсіх сферах грамадскага жыцця. Жарганізмы ўсё часцей сустракаюцца на тэлебачанні, у інтэрнэце, на старонках газет і часопісаў. Асабліва выразна зніжэнне ўзроўню моўнай культуры бачна ў маўленні сучаснай моладзі. Праблема чысціні маўлення маладых людзей з'яўляецца вельмі актуальнай. Можна казаць пра чыстае маўленне, калі яно пазбаўлена беспадстаўна ўжытых моўных адзінак, неўласцівых беларускай літаратурнай мове. Пытанне чысціні маўлення застаецца адкрытым для даследаванняў, бо неўнарамаваная лексіка – гэта аб'ектыўная рэальнасць, якую мы назіраем у прыватнай гутарцы, а часам і ў афіцыйных крыніцах інфармацыі.

Г.Ф. Андарала, В.А. Бекіш, С.К. Берднік, Л.М. Грыгор'ева, Н.В.Гаўрош, Э.Д. Блінава, М.Ц. Кавалёва, А.Я. Міхневіч, Старычонок В.Дз., Сямешка Л.І. разглядаюць паняцці жарганізмаў і арга, падаюць іх вызначэнні і кароткую характарыстыку.

І.Р. Гальперын у кнізе «Стылістыка англійскага языка» разглядае такую сучасную праблему моладзі, як запазычванне вялікай колькасці слоў з англійскай мовы, і вызначае прычыны гэтага.

Агульны аналіз літаратуры па тэме нашага даследавання дазваляе зрабіць пэўныя высновы. Такая актуальная на сучасным этапе тэма, як жаргонная моладзевая і прастамоўная лексіка, вывучана недастаткова, асабліва ў беларускіх рэаліях.

Варта звярнуць увагу на адсутнасць слоўніка жарганізмаў у сучаснай лексікаграфіі. Гэта тлумачыцца наступнымі прычынамі: пазнейшае з'яўленне свабоды друку ў параўнанні з рускай

прэсай і двухмоўе на дзяржаўным узроўні, якое ўплывае на пазалітаратурную лексіку; часцей словы ніяк не перакладаюцца на беларускую мову, ужываецца рускі варыянт. Як вядома, інвектыўныя і абсцэнтныя элементы не характэрныя для беларускага маўлення, бо яны амаль цалкам запазычаныя, пераважна з рускай ці праз рускую мову. Ужыванне такіх выказаў дэманструе нізкі ўзровень культуры асобы. “Чалавек рэалізуецца ў культуры думкі, культуры працы і культуры мовы, – адзначае прафесар В. Лемцюгова. – У нізкай культуры мовы выяўляюцца выразныя адзнакі бездухоўнасці” [34, с. 63].

У апошні час аб’ектам лінгвістычных даследаванняў усё часцей выступае феномен маўленчай агрэсіі, шматаспектнай з’явы, якая ўключае ў сябе, акрамя моўнага, псіхалагічны, прагматычны, сацыяльны складнікі. Гэта найперш сродак для маніпулявання масавай свядомасцю. Той ці іншы прадмет інфармацыі можна прадставіць так, каб выклікаць ці падтрымаць агрэсіўны стан у чытацкай аўдыторыі і сфарміраваць у яго негатыўныя пачуцці. У навуковым артыкуле В. Самусевіч «Праявы маўленчай агрэсіі ў друку» разглядаюцца і аналізуюцца пэўныя варыяцыі, якія ўтрымліваюць у сабе камунікатыўную рызыку. Гэта першая спроба апісання МА ў беларускім мовазнаўстве.

У мове пастаянна адбываюцца змены, якія знаходзяць сваё адлюстраванне ў пабудове тэксту ў сучасных СМІ. Характэрныя памылкі – перанасычэнне моладзевымі новатворамі, агульная стылістычная зніжанасць, “жарганізацыя” журналісцкіх тэкстаў.

Сучасныя СМІ ніводную сферу дзейнасці не пакідаюць без належнай увагі. Багацце прафесіяналізмаў, жаргонных выказаў, англіцызмаў у выданнях такога роду – навуковых, эканамічных, мастацтвазнаўчых, спартыўных, – тлумачыцца усвядомленай неабходнасцю, падсвядомым імкненнем рэдакцыйнага супрацоўніка наблізіцца да сучаснага чытача. У сваю чаргу сярод даследчыкаў мовы паўстае пытанне кантролю і рэгулявання моўнага становішча, у нечым падобнае на працу экалагаў дзеля паляпшэння навакольнага асяроддзя. Узнікненне навуковага напрамку лінгваэкалогія прызвана ацаніць і даць аб’ектыўную ацэнку развіцця мовы на сучасным этапе, папярэдзіць пра небяспеку (сапраўдную і ўяўную) і намеціць шляхі “аздараўлення” ў дадзенай сітуацыі.

Актуальнасць нашай дысертацыі абумоўлена неабходнасцю вывучэння некадыфікаванай лексікі ў той час, калі яна актывізавалася ў пісьмовым выглядзе – мове перыёдыкі. Неабходна ўдакладніць прычыны яе функцыянавання і даць этычную, лінгвістычную і эстэтычную ацэнку.

Аб’ект даследавання – лексіка сучасных беларускіх перыядычных выданняў (2016-2020).

Прадмет даследавання – семантычны і камунікатыўна-прагматычны аспекты некадыфікаванай лексікі ў беларускай газетнай перыёдыцы.

Мэта дысртацыі – выявіць семантычна-прагматычны патэнцыял некадыфікаванай лексікі ў беларускіх друкаваных выданнях.

Дасягненне пастаўленай мэты патрабуе вырашэння наступных задач:

1. вывучыць адпаведную навуковую літаратуру па тэме даследавання;
2. сабраць фактычны моўны матэрыял;
3. апісаць з’яву маўленчай агрэсіі, яе прычыны і адлюстраванне праз пэўныя моўныя асаблівасці СМІ;
4. вызначыць пэўныя функцыі некадыфікаваных слоў і выказаў (жаргонных, прастамоўных, аказіянальных) у сучасным публіцыстычным тэксце;
5. правесці лінгвастылістычны і лінгвапрагматычны аналіз жаргонных, прастамоўных, неалагічных адзінак, што актыўна выкарыстоўваюцца ў перыядычных выданнях;
6. ахарактарызаваць асаблівасці функцыянавання некадыфікаванай лексікі ў газетным тэксце.

Матэрыял даследавання: «Народная Воля», «Новы час», «Настаўніцкая газета», «Звязда».

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Абабурка, М.В. Культура беларускай мовы / М. В. Абабурка. – Мінск : Выш. шк., 1994. – 122 с.
2. Абросимова, Л.С. Неологизмы как фактор изменения языковой картины мира / Л.Абросимова // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2011.– № 1. – С. 109.
3. Асновы культуры маўлення і стылістыкі: вучэб. дапам. для студэнтаў філал. фак. ВНУ / У.В.Анічэнка [і інш.]. - Мінск: Універсітэцкае, 1992. – 255 с.
4. Бабіч, Ю. М. Культура мовы: дапам. для студэнтаў філал. фак. / Ю. М. Бабіч. – Віцебск: Выд-ва ВДУ, 2001. – 18 с.
5. Беглова, Е.И. Семантико-прагматический потенциал некодифицированного слова в публицистике постсоветской эпохи: Монография. / Е.И. Беглова. – М.: Моск. гос. областной ун-т; Стерлитамак: Стерлитамак. гос. пед. акад., 2007. – 353 с.
6. Беликова, Н.Н. Функционирование некодифицированной лексики в тексте. – Автореф. дис. канд. филол. наук. / Е.Беликова, – СПб.– 1992. ✓
7. Бессарабова, Н. Д. Лингвостика, или Еще раз об этическом аспекте культуры речи современных СМИ и рекламы / Н. Д. Бессарабова // Журналистика и культура русской речи. – 2011. – № 1. – С. 54–63.
8. Большая Советская энциклопедия: в 30-ти т. / гл. ред. А. М. Прохоров. Т. 17. Изд-е 3-е. М.: Советская энциклопедия, 1974. – 616 с.
9. Брейтер, М.А. Англицизмы в русском языке: история и перспективы. Пособие для иностранных студентов-русистов. / М. А. Брейтер. – Владивосток: изд-во «Диалог», 2005. – 210 с.
10. Валгина, Н.С. Активные процессы в современном русском языке./ Н.С. Валгина. – М.: Логос, 2003. – 304 с.
11. Валгина, Н.С. Теория текста: Учебное пособие, / Н. С. Валгина. – М., 2004. ✓
12. Виноградов, В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В.В. Виноградов. М.: Наука, 1977. – 310 с.
13. Воронцова, Т.А. Речевая агрессия, толерантность, вежливость / Т. А. Воронцова // Язык СМИ и политика (коллективная монография) / под ред. Г. Я. Солганика. – М.: Издательство Московского университета; фак. журн. МГУ им. М.В. Ломоносова, 2012. – 952 с.
14. Грачев, М.А. Откуда слова «тусовка» и «тусоваться»? /М.А. Грачев // Русский язык в школе. –1995. – № 3. – С. 84–86.

15. Глебов, В.В. Особенности речевой агрессии / В. В. Глебов, О. М. Родионова// [Электронный ресурс] / В.В.Глебов, О.М. Родионова.: 2016. – Режим доступа: <http://www.rost-prof/union/partners/rudn/articles/agr.html>. – Дата доступа: 26.05.2020.
16. Ермакова, Е.Н. Преобразовательные возможности современного русского языка: окказиональные и потенциальные слова и фразеологизмы / Е.Н. Ермакова // Вестник ЧГПУ. – 2012. - № 3. – С. 289-298.
17. Жук, Ю. Толькі мёртвыя мовы не маюць жаргонаў: Жаргонная лексіка ў маўленні студэнтаў: да пастаноўкі пытання / Ю. Жук, Н. Лобань // Роднае слова. – 2013. – № 8. – С. 36–41.
18. Іўчанкаў, В.І. Медыярыторыка / В. І. Іўчанкаў. – Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2009.
19. Іўчанкаў, В.І. Культура маўлення журналіста: СМІ як каталізатар моўных тэндэнцый і заканамернасцей / В.І. Іўчанкаў // Культура маўлення журналіста : зб. навук. артыкулаў / пад рэд. В. І. Іўчанкава, С. К. Бердніка. – Мінск : БДУ, 2013. – С. 3–12.
20. Караулов, Ю.Н. Русский язык и языковая личность. /Ю.Н.Караулов. – М., 1987.
21. Кароткая граматыка беларускай мовы: у 2 ч. Навук. рэд. А. А. Лукашанец. – Мінск: Беларус. навука, 2007. – Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – 351 с.
22. Кароткая граматыка беларускай мовы: 2 ч. Навук. рэд. А.А. Лукашанец. – Мінск: Беларус. навука, 2007. Ч. 2. Сінтаксіс. – 240 с.
23. Карповіч, М.П. Рытарычны ідэал у журналістыцы / М. П. Карповіч. – Мінск, 2004. – ? с
24. Каўрус, А.А. Да свайго слова. Пытанні культуры мовы / А. А. Каўрус ; пад агул. рэд. У. І. Куліковіча. – Мінск: РІВШ, 2011. – 344 с.
25. Клундук, С.С. Культура маўлення. Частка I : вучэб.-метадыч. комплекс / С. С. Клундук, Н. Р. Якубук. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2011. – 100 с.
26. Клундук, С.С. Маўленчы этыкет і культура зносінаў: метадыч. рэкамендацыі / С. С. Клундук. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2007. – 35 с.
27. Коряковцева, Е.И. Языковой образ российской провинции в столичной прессе / Е. И. Коряковцева // Жизнь провинции как феномен духовности. – Н. Новгород, 2005. – с. ? - ?
28. Костомаров, В.Г. Языковой вкус эпох: Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа./ В.Г. Костомаров. – СПб, 1999. – 320 с.
29. Крысин, Л.П. Социолингвистические аспекты изучения современного русского языка. – М.: Наука, 1989. – ? с.

30. Кубрякова, Е.С., Александрова О.В. Виды пространств текста и дискурса // Категоризация мира: пространство и время. Материалы научных конференций. – М., 1997. — ? с.
31. Кукушкина, О.В. Полистилевой корпус текстов современного русского языка: задачи, принципы, первичный анализ. [Электронный ресурс] / О. В. Кукушкина, А. А. Поликарпов, Е. Ф. Пирятинская. – 2006. – Режим доступа: <http://www.philol.msu>. Дата доступа: 36.05.2020.
32. Культура русской речи: энцикл. словарь-справочник / под ред. Л. Ю. Иванова, А. П. Сковородникова, Е. Н. Ширяева и др. – М.: Флинта: Наука, 2003. — ? с.
33. Лексічныя працэсы ў беларускай мове канца XX – пачатку XXI стст. / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч // Слоўнік новых слоў беларускай мовы. – Мінск, 2009. — С. 3—12.
34. Лемцюгова, В.П. Сучасны стан і праблемы функцыянавання беларускай мовы // Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя: Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі. / В.П.Лемцюгова. – Мінск. – 1998. — ? с.
35. Лепешаў, І.Я. Культура маўлення: дапаможнік па курсу “Стылістыка і культура мовы” для студэнтаў спец. 1-21 05 01 - Бел. філалогія / І. Я. Лепешаў ; УА “Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Я. Купалы”. – Гродна : ГрДУ імя Я. Купалы, 2007. – 203 с.
36. Маслова, В.А. Лингвокультурология / В.А. Маслова. — М., 2001.
37. Морозова, Е.В. Речевая агрессия и стратегии её смягчения. [Электронный ресурс]. / Е. В. Морозова // Международная Интернет-конференция «Аргументативная риторика в практике политического, делового и административно-правового общения», 2010. – Режим доступа: <http://iconf.vgi.volsu.ru>. – Дата доступа: 1.05.2020.
38. Нецименко, Г.П. Заимствования vs. интернационализмы современной вербальной коммуникации // *Prezjawy internacionalizacji w językach słowiańskich*. Siedlce, 2009.
39. Падаляк, Т.У. Медыяэтыка: сацыяльныя каштоўнасці, маральныя імператывы, прафесійныя нормы сучаснай журналістыкі (тэорыя і практыка – методыка – творчы досвед): вучэб.-метаад. дапам. / Т. У. Падаляк. – Мінск : БДУ, 2015. – 191 с.
40. Пашкевіч, М. І. Праблемы транслінгвістыкі. Тэорыя і практыка : вучэб.-метаад. дапам. / М. І. Пашкевіч; Брэсцкі дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна. – Брэст: БрДУ, 2010. – 147 с.
41. Петрова, Н.Е. Язык современных СМИ: средства речевой агрессии: учеб. пособие./ Н.Е. Петрова, Л.В. Рацибурская. М.: Флинта; Наука, 2011.–160 с.

42. Поликарпов А.М. О роли сопоставительной лингвоэкологии в развитии интегративного переводоведения // Экология языка: материалы 5-й международной научной конференции. – Пенза, 2012. – №5. – С. 291.
43. Полухин А.А. Современное языкознание и экологическое мышление /А.А. Полухин// Опыты–2008: Сборник научных работ преподавателей и студентов факультета филологии. – 2009. – С. 65.
44. Прыгодзіч М. Р. Аўтарская неалагізацыя ў сучасных славянскіх мовах // Мовазнаўства. Літаратуразнаўства. Фалькларыстыка: XV Міжнар. з’езд славістаў (Мінск, 20–27 жніўня 2013 г.): даклады беларускай дэлегацыі. Мінск, 2013.
45. Прышчэпа, Ю.Ф. Некаторыя асаблівасці ўжывання лексікі са сферы інфармацыйных тэхналогій у “Настаўніцкай газеце” / Ю.Ф. Прышчэпа // Молодость. Интеллект. Инициатива : материалы VIII Международной научно-практической конференции студентов и магистрантов, Витебск, 22 апреля 2020 г. / Витеб. гос. ун-т ; редкол.: И.М. Прищепа (гл. ред) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2020. – С. 260–261.
46. Розенталь, Д.Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов: пособие для учителя. Изд-е 3-е, испр. и доп. М.: Просвещение, 1985. – 399 с.
47. Розенталь, Д.Э. Современный русский язык / Д.Э. Розенталь, И.Б. Голуб, М.А. Теленкова. М.: Высшая школа, 1991. 560 с.
48. Рознастылёвыя тэксты і іх аналіз: вучэбна-метадычны дапаможнік / М. В. Абабурка. – Магілёў: УА “МДУ імя А.А. Куляшова”, 2010. – 212 с.
49. Самусевіч, В.М. Беларускія СМІ ў лагасферы нацыянальнай культуры : [манаграфія] / В. М. Самусевіч ; рэц.: В. І. Іўчанкаў, А. М. Елавік ; рэд. М. П. Карповіч. – Мінск : БДУ, 2012. – 164 с.
50. Самусевіч, В.М. Праявы маўленчай агрэсіі ў друку. [Электронны рэсурс]. / В.М. Самусевіч // elib.bsu.by. – Рэжым доступу: <http://elib.bsu.by/bitstream/Samusevich.PDF> – Дата доступу: 3.05.2020.
51. Семчук Е.В. Лингвоэкология как междисциплинарная наука / Е.В. Семчук // Молодой ученый. – 2014. – №4. – С. 124.
52. Сенько Е. В. Теоретические основы неологии. Владикавказ: Северо-Осетинский государственный университет им. К. Л. Хетагурова, 2001. 107 с.
53. Сидорская, И.В. Эффективная коммуникация со СМИ: принципы и технологии: пособие для вузов / И. В. Сидорская. – Минск : Издательство Гревцова, 2010. – 144 с.

54. Сковородников А.П. Об экологии русского языка / А.П. Сковородников // Филологические науки. – 1992. – №2. – С. 110.
55. Сковородников А. П. Лингвистическая экология: проблемы становления / А. П. Сковородников // Филологические науки. – 1996. – № 6. – С. 29–40.
56. Сіўковіч, В.М. Беларуская мова ў пытаннях і адказах / В. М. Сіўковіч. – Мінск : УніверсалПрэс, 2005. – 592 с.
57. Солганик, Г.Я. Современная языковая ситуация – язык СМИ –литературный язык / Г. Я. Солганик // Журналистика и культура русской речи. – 2011. – № 1. – С. 8–21.
58. Соллогуб, Н. Экология слова и экология языка [Электронный ресурс]. / Н. Соллогуб. – Режим доступа: www.litprichal.ru/work/48841. – Дата доступа: 3.05.2020.
59. Стылістыка тэксту: Вучэбны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў філалагічнага профілю / М.Я Цікоцкі. – Мн.: Бел. Навука, 2002. – 223 с.
60. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М., 1996. С. 288.
61. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. – Мінск: БелЭн, 1977–1984.
62. Уласевіч, В.І. Слоўнік новых слоў беларускай мовы / В.І. Уласевіч, Н.М. Даўтулевіч. – Мінск, 2009. – 448 с.
63. Цікоцкі, М.Я. Дэмакратыя і свабода слова / М. Цікоцкі // Журналістыка: вопыт, праблемы, перспектывы. – Мінск, 1994.
64. Чернышова, Т. В. Современный медиатекст сквозь призму оценочности (на материале текстов, вовлеченных в сферу судебного разбирательства) / Т.В. Чернышова // Журналистика и культура русской речи. – 2011. – № 1. – С. 68–85.
65. Шабовіч, М.В. Аказіянальныя словы ў беларускіх мастацкіх тэкстах 20-х гадоў ХХ стагоддзя: манаграфія / М.В.Шабовіч; навук.рэд. П.А.Міхайлаў. – Мінск: Логвінаў, 2013. – 198 с.
66. Шаховский, В.И. Диссонанс экологичности в коммуникативном круге: человек, язык, эмоции (монография)/ В.И. Шаховский. Волгоград, изд-во ИП Поликарпов И.Л., 2016, – 504 с.
67. Шаховский, В.И. Лингвистическая теория эмоций / В. И. Шаховский. – Москва: Гнозис, 2008. – 416 с.
68. Шмелев, Д.Н. Русский язык в его функциональных разновидностях. – М., 1977. Шунейка, В.В. Размоўная лексіка – сродак экспрэсіі ў газетных тэкстах / В.В. Шунейка // Роднае слова. – 2006. -- № 7. – С. 75-76.

69. Шунейка, В.В. Сродкі выражэння кантрасту ў публіцыстычных тэкстах / В.В. Шунейка // Народная асвета. – 2006. – № 7. – С. 56-58.
70. Шунейка, В.В. Экспрэсіўная лексіка ў публіцыстычных творах: эпітэт і метафара як структурны кампанент вобразных сродкаў публіцыстычных твораў / В.В. Шунейка // Народная асвета. – 2007. – № 11. – С. 29-32.
71. Шунейка, В.В. Экспрэсіўнае слова і кантэкст / В.В. Шунейка // Роднае слова. – 2008. – № 5. – С. 28-30.
72. Щерба, Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Ред. Л. Р. Зиндер, М. И. Матусевич; Акад. наук СССР, Отд-ние лит. и яз., Комис. по истории филол. наук. — Ленинград. - 1974. — 427.
73. Юнаковская, А.А. Социальная дифференциация языка города (проблемы и перспективы) [Электронный ресурс]. / А.А. Юнаковская. 2002. – Режим доступа: http://WWW.univer.omsk.ru/trudy/fil_ezh/n2/unahov.html. – Дата доступа: 20.02.2020.
74. Юрэвіч, А.К. Стылістыка беларускай мовы / А.К. Юрэвіч. - Мінск; Выш. Школа, 1992. – 288 с.
75. Яўневіч, М.С. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы / М. С. Яўневіч, П. У. Сцяцко. – Мінск : Аверсэв, 2006. – 286 с.
76. Haugen E. The Ecology of Language: essays by Einar Haugen. Selected and introduced by Anwar S.Dil. – Stanford, California: Stanford University Press, 1972. – 325 p.